

θα με εκπλήσσει.

Σχεδόν με το που εφαρμόστηκε το Μονοτονικό, άρχισαν να μας λείπουν οι περισιπωμένες και οι δασείες. Οσο για τις τηλεφωνικές υποκλοπές, πώς να σε εντυπωσιάσουν, όταν σε λίγο θα κατέφταναν τα κινητά, για τα οποία είχε πλήρη άγνοια μέχρι και η επιστημονική φαντασία; Νιώσαμε τρόπο με το πυρηνικό ατύχημα στο Τσέρνομπιλ, και παρά τα λεγόμενα του Μαρξ, μόνο φάρσα δεν αποδείχτηκε η επανάληψη της Ιστορίας πρόσφατα στη Φουκουσίμα της Ιαπωνίας.

Στο νου μας, ο 15χρονος Μιχάλης Καλτεζάς, που δολοφονήθηκε

από αστυνομικό το '85, συνδέθηκε με τις καταλήψεις στο Χημείο και στο Πολυτεχνείο. Από εκεί και μετά, σαν να θέρειψε ο αντιεξουσιαστικός χώρος, που σήμερα μας θυμίζει περισσότερο από κάθε άλλον τους προδικτατορικούς «κομμουνιστοσυμμορίες». Ο Χατζιδάκις, μέσ' απ' τις στήλες τού καλαίσθητου και πολυφωνικού περιοδικού του «Τέταρτο», έβλεπε με θετικό μάτι τους αναρχικούς. Τι θα έλεγε, άραγε, για τους τωρινούς μηδενιστές μπαχαλάκηδες;

Θυμάμαι, επίσης, πόσο είχα νιώσει μειονεκτικά βλέποντας ότι, ενώ σε άλλες χώρες οι πολιτικά στρα-

τευμένοι δημιουργοί προβιβάζονταν σε κορυφαίους θεσμικούς παράγοντες (ο θεατρικός συγγραφέας Βάτσβαλ Χάβελ, πρόεδρος της Τσεχοσλοβακίας), εδώ σ' εμάς, αντί για τον συγγραφέα του «Z» (Β. Βασιλικός), έγινε πρόεδρος της Δημοκρατίας ένας από τους ήρωές του (Χρ. Σαρτζετάκης).

Τα ναρκωτικά μεταβάλλονταν σε μάλιστα και οι θεραπευτικές κοινότητες ξεφύτρωναν σαν μανιτάρια. Παραδόξως, ωστόσο, κανείς από την πεζογραφική «γενιά του 1980» (Τατσόπουλος, Σφακιανάκης, Ταμβακάκης, Βακαλόπουλος, εγώ) δεν έγραψε κάποιο μείζον έργο, για το

μείζον αυτό σύγχρονο θέμα. Ζούσαμε την άνηση και το μαρασμό των ραδιοπειρατών (το σκηνικό της νουβέλας μου «Διδόδια») και βαυκαλιζόμασταν ότι η επερχόμενη ιδιωτική ραδιοτηλεόραση θα ήταν «ελεύθερη».

Η δομή του νεοφερμένου βίντεο κλιπ άρχιζε να επιδρά στον εγκέφαλό μας, κι ήμασταν τα πειραματόζωα όπου πρωτοδοκιμάστηκε η πρόσληψη της πραγματικότητας με τον τρόπο του τηλεοπτικού ζήπιγκ. Εννοείται ότι χαιρόμασταν βλέποντας τα κόμικς να μετατοπίζονται στο επίκεντρο της κυρίαρχης κουλτούρας. Και να επιβάλλεται ως αυταξία η αργκό

της νεολαίας. Οι σημερινοί πιτσιρικάδες αγνοούν ότι, προηγουμένως, το να γράφεις εκφράσεις όπως «μου τη σπάει» ή «τη βρίσκω», σχεδόν απαγορευόταν.

Τότε ακόμα δείχναμε κατανόηση στο «αντάρτικο πόλης» της 17 Νοέμβρη και του ΕΛΑ, πριν τους γυρίσουμε τελικά την πλάτη. Χάσαμε τα αυθεντικά λαϊκά, αλλά βρήκαμε τα νεορεμπέτικα-νεολαϊκά: Οπισθοδρομική Κομπανία, «Η εκδίκηση της γυφτιάς» των Ρασούλη-Ξυδάκη, Χειμερινοί Κολυμβητές, Παιδιά από την Πάτρα. Το «νέφος» προλείαινε μέσα μας το έδαφος για την εξάπλωση της οικολογίας. Και οι Νεοορθόδοξοι επανόρθωναν, σαν γενιά κι αυτοί, το σφάλμα της νεότητάς τους, τότε που ως φανατικοί αριστεροί διέγραφαν τη θρησκεία. Τι αχαρακτήριστη ευκολία, ιδίως σε μια χώρα άσχετη με επιστήμες, Αναγέννηση και Διαφωτισμό, όπου η θρησκεία έπαιζε ανέκαθεν μετωπικό ρόλο.

Η αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης παραάργησε: εμείς αντιμετώπιζαμε ήδη σχεδόν αδιάφορα τα τραύματα του Εμφυλίου. Κάπου βάλουμε το κεράκι μας να μετατραπεί η γιορτή του Πολυτεχνείου σ' εμποροπανήγυρη (εδώ ο Μαρξ δικαιώνεται: υπό μορφήν εορτασμού, η επανάληψη της Ιστορίας καταλήγει μοιραία σε φάρσα). Θεωρούσαμε σχήμα οξύμωρο τη διατύπωση «κυβερνητικός συνδικαλισμός». Και ήμασταν διστακτικοί απέναντι στην καθιέρωση των γκάλοπ και των σφυγμομετρήσεων του κοινού (λες και σφυγμομετρούν κανέναν άρρωστο). Είχαμε συνείδηση ότι τα ΚΑΠΗ υποκαθιστούν τα «κομμάτια και θρύψαλα» της παραδοσιακής νεοελληνικής οικογένειας. Και καλωσορίσαμε την απενοχοποίηση της γυμναστικής και το ναρκισσισμό του σώματος.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, είχε αρχίσει ήδη να ξηλώνεται το ύφασμα. Με την επαναστατικότητα της νεολαίας να εξαντλείται στο λάιφσάιλ του περιοδικού «Κλικ», και με την ΚΝΕ ν' αντιπροσωπεύει μια αντίθετη, αλλά επίσης ψευδεπίγραφη επαναστατικότητα. Το ίδιο ψευδεπίγραφος αποδεικνυόταν κι ο αντιαμερικανισμός μας: ακόμα και στα χόμπι μας επιμείναμε ελληνικά, αλλά Goody's. Κάποτε θεωρούσα εικαστικό σύμβολο του «εδώ και τώρα» τον Δρομέα του Βαρώτσου, στημένος όχι όπως σήμερα απέναντι από το Χίλτον, αλλά μες στο συντριβάνι της Ομόνοιας. Σταδιακά, όμως, ο αγχωμένος μεταμοντέρνος άνθρωπος από γυαλί και σίδηρο, σαν να ξεθώριασε μέσα μου.

Τώρα πια, ο καθένας μας έχει γίνει ένας Μοναχικός Πλανήτης, και τα διδάγματα ελευθερίας από τη μεταϊμιακή εκείνη εποχή, σαν να χάθηκαν μέσα στο ωκεάνιο κύμα κομφορμισμού, συμφεροντοκρατίας και κινισμού που μας σάρωσε έκτοτε. Κι έτσι, εναποθέτουμε τις ελπίδες μας στην κρίση. Οσο βαθιάειν, κομματιάζοντας τη γυαλιστερή βιτρίνα του νεοπλουτισμού, ίσως αφήσει ν' αναδυθεί η ευκαιρία για μια «επιστροφή στο μέλλον» των αρχών της δεκαετίας του '80. Ίσως μας περιμένει ξανά παρακάτω, άλλη μια «ρωγή του χρόνου». **Z**